

ΠΑΛΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

8

ΑΘΗΝΑ — ΙΟΥΛΙΟΣ 1945

ΠΑΛΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ ΝΕΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ Β' - ΦΥΛΛΟ Β - ΙΟΥΛΙΟΣ 1945

*Συνδρομές: Για ένα χρόνο δρ. 1000, για
έξη μήνες δρ. 500, για τρεις μήνες δρ. 250.*

Διεύθυνση: Κώσταν Αγαπτιόη, Ραβίηε 6, Αθήνα (1).

Η ΜΙΚΡΗ ΕΞΟΧΙΚΗ ΠΟΛΗ

Θά ξαναδώ
ἀλήθεια ποτέ
τὴ μικρὴ ἐξοχικὴ πόλη
ποὺ ἀγάπησα τόσο ;
Τὶς παλιὲς σιδηροδρομικὲς ράγιες
κοντὰ στὸ σπίτι μας
ποὺ σκουρδιάζουν τώρα ἀπ' τὶς βροχὲς
κ' οἱ σαλιάγκοι βουβά σεργιανᾶν
τὶς ὑγρὲς μέρες κεῖ πάνω,
τὸ μικρὸ οἶκημα τοῦ σταθμοῦ
ὅπου μπαίναμε συνήθως ἀπ' τὰ παράθυρα
μὲ τὴν καρδιὰ φοβισμένη ἀπ' τὴν ἰδέα τῆς Ἱεροσουλίας,
μὲ τὰ γόνατα πρασινισμένα ἀπ' τὸν κισσὸ
καὶ βγαίναμε μὲ φουσκωμένες τζέπες
ἀπ' τὰ παλιὰ τρυπημένα εἰσιτήρια ;
τὴ σίκαλη ποὺ φυτρώνει κοντὰ
τ' ἀκριδόπουλα ποὺ πετιῶνται ἀπ' τὰ φύλλα
μασουλώντας ἀκόμα ἓνα βλαστὸ,
καὶ κεῖνο, Θεέ μου, τὸ φασιανὸ
ποὺ ἀντίκρυσσε ἓνα ἀλησμόνητο πρωῒ
πηγαίνοντας γιὰ ψώνια, ἀπὸ τὸ δρόμο τῶν ἀμαξάδων
σ' ἓνα βαθὺ κῆπο,
ὀλομόναχο μέσα στὴν πρωϊνὴ σιωπὴ ;
Ἀκουγόντανε ἀπ' τὰ γαλάζια θάμνα
ἐλαφρὰ πατήματα ἀπάνω στὰ φύλλα
μικρῶν κίτρινων θεούληδων
καὶ τὰ σαγόνια τῆς ἀράχνης ποὺ τέλειωναν ἓναν ἰστό
Θ' ἀντικρῦσω πάλι ποτέ ;
τὸ μικρὸ περιβόλι μας μὲ τὶς δυὸ συκιὲς
τόσο ἀψηλές, δὲν ἔφτανε ὡς ἐκεῖ
ἢ πατρικὴ ὀργή, σὰν ἐμάτωνα μὲ τὸ τόξο
τῆ μύτη τῆς γριᾶς ὑπηρετριάς ;
Ἀγαπημένα κλαδιὰ, ξερά ἢ μὲ φύλλα
πάντα σὰς ἀγαπῶ
καὶ σὰν βλέπω νὰ ξεπετάγεστε
ἐδῶ στὴν πρωτεύουσα ἀπὸ κανένα
ἐρειπωμένο παράμερο φράχτη,
μέσα μου κλαίω.
Θ' ἀντικρῦσω
τὴ μικρὴ ἐξέδρα μας κάτου ἀπ' τοὺς λωτοὺς
ὅπου παράσταينا ταχτικά, τ' ἀπογέματα

στά γειτονόπουλα με τὰ πρησμένα αὐτιά
«Φασουλὴ, φασουλέτο, δὲν περνᾶνε σὲ μένα αὐτά».

Τὸ κοτέτσι με τὶς κοτούλες μου
ποὺ μοῦ ψοφούσανε κάθε πρωτὶ ἀπὸ μιά,
κατρακυλώνοντας ἀπ' τὰ καλάμια;
Κακομαθημένα φτερωτά,
γιὰ χάρη σας σκάλιζα τὸν κήπο
νὰ σας φέρω σκουλίκια.

Ὁ σιδερόδρομος φυσοῦσε ψηλά ποὺ τρέμαν τὰ δέντρα
τὰ πουλιά ἀπ' τὸν ἀτμὸ ναρκώνουνταν μέσ' στὰ κλαδιά
φλάπ, πέφταν ἀπ' τὴν ἠδονὴ στὸ χορτάρι
κι ὁ πατέρας φυσοῦσε τὴ σφυρίχτρα του
μ' ἓνα βυσινοκούκουτσο μέσα
ἐνῶ με κόκκινα μάγουλα
ἔβλεπε τὸ Βάκχο μακριά, νὰ τοῦ γνέφει
μαδώντας τὸ γένι του ἀπὸ χαρὰ
πίσω ἀπὸ κάτι ἀμπέλια.

Ἐγὼ ἔθαβα τὸν παλιὸ κουκλοθιάσὸ μου
κάτου ἀπὸ τ' ἄχερα τοῦ σταύλου
στὸ βουστάσιο τοῦ κ. Φίλιππα,
κυνηγοῦσα με πετσέτες τῆς κουζίνας τὰ πουλιά
καβαλίκευα τὶς καλὲς κατοικούλες
τῶν γειτόνων,
ἢ ψάρευα πάνου ἀπ' τὰ σύρματα
καβάλα στὴν ἀχλαδιά
τὸ μονάκριβο χρυσόψαρο
μέσα στὸ στερνάκι τῆς Ἀγγλίδας.

Θὰ κινήσω τ' ἀπόγεμα γιὰ τὸ λόφο
κ' ἐκεῖ γυρισμένος κατὰ τὸ βοριά
θὰ φυσηξῶ μέσ' στὸ καλαμένιο μου φλάουτο
τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς μου.

Ἐκεῖ μέσα κάτι ποὺ δὲν ξέρω θὰ γίνοι
καὶ θὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά
μικρὰ γαλάζια πουλάκια,
θὰ βγοῦν καὶ δὲ θὰ σταματᾶνε
ὅσο ἐγὼ θὰ φυσῶ.

Θὰ τὰ βλέπω, μιὰ ἴσια γαλάζια γραμμὴ
νὰ πετᾶν με τραγούδια στὴ μικρὴ ποθητὴ πόλη.
Θὰ τὰ περιμένω πάλι, ὡς νὰ βραδιάσει πολὺ.
Μπορεῖ στὸ γυρισμὸ νὰ μοῦ φέρουν στὰ ράμφη τους
καμιὰ κορυφή ἀπ' τὴ φουντουκιά
ποὺ μονάχος ἐφύτρεψα ἐκεῖ, νὰ τὸ πῶ;
στὸ μικρὸ τῆς νυχτὸς μου βαζάκι.

Νοέμβρης 1942

Ν. ΓΟΝΗΣ

ΦΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

Αρχίζω αυτές τις σελίδες σήμερα, σαν
που ο Θεός μ' αξίωσε να ζήσω και να
ιστορήσω τα χρόνια τούτα, που πέρασαν
σαν ανταριασμένη θάλασσα πάνω στον
έρημο τόπο-μας, τώρα που μόνος έμεινα,
και να πω την ιστορία του καθενος χωρι-
στα, με και όλων σύγκαιρα μαζί των παι-
διων που αποτελούσαν τον κύκλο-μου, μια
κάποια φορά, που τώρα, ποιος θάχει το
θάρος να ρωτήσει το γιατί, έχει χαθεί,
κατακομματιασμένος σε μικρές φιλόδοξες
προσωπικότητες και σ' αχνές φωλιές απο
αναμνήσεις. Χωρίς σκοπο, έτσι, θα μου
άρεζε να ξανάφερνα στο μυαλό-μου και
να ξαναζωντανεύω κ' εκείνον που αγάπη-
σε, και αυτον που χάσαμε, και τον οποιο-
δήποτε που έφυγε και δεν ξανάρθε πια,
ποτε. Και τον καιρο που τόσα πιο μεγάλη
συμβαίνουνε γύρω-μας, παρασέρνοντάς-μας
άβουλους μέσα στη δίνη που σχηματίζουνε,
όσο κι αν φανει παράξενο, μεγάλωναν
μέσα μας κ' υψωνόταν θριαμβικά οι ξε-
κάρφωτες λεπτομέρειες της ζωής-μας, που
τόσο είχαν δεθει με εκείνα τα πρόσωπα,
που δε θα τα ξαναβλέπαμε ποτε πια. Και
τούτες οι σελίδες, γραμμένες μέσα στην
άνοιξη, μόνο για μένα, δε θάνα: παρα
μια εξιστόρηση απ' αυτές τις λεπτομέρειες
της ζωής-μας, που έρχονται τόσο βασανι-
στικά κ' επίμονα, με την πρώτη ευκαι-
ρία, να μου θυμίσουν το πώς χαιρετή-
σαμε τον Κίτσο χλωμο κι ακί-ητο μέσα
στα όνειρά-του, ενώ του έδενε σε προσευ-
χη τα τυραννισμένα χέρια-του μια μετά-
ξινη ροζ κορδέλλα, ή το πώς συντάραζε
το βράδυ το Γιάννο, ν' ακούει το σφύριγμα
των τραίνων που φεύγαν για το βοριά.

Όχι, δε θάνα: ένα βιβλίο για τους πε-
θαμένους. (Τι σημασία μπορούσε να έχει,
αν θα τυραννιόμαστε για κάτι που δε θα

μπορούσε πια να ξαναγίνει: Οι πεθαμέ-
νοι, όχι, αυτοι δεν έχουνε ανάγκη απο
βιβλία κι απο στιγμες). Όμως θάχει πά-
ρει απο εκείνους την ατμόσφαιρα της νο-
σταλγίας και της επιστροφής στις αγαπη-
μένες στιγμες που πέρασαν ανεπανόρθωτα,
πλησιάζοντάς-σε στη σιωπη κι αναγκά-
ζοντάς-σε να κοιτάξεις κατάρματα τη μοί-
ρα. Και, την ώρα που δε θα μιλας πια
για τίποτα, θα νιώθεις να σε πλησιάζουν
ψηλαφητά μέσα στο σκοτάδι οι φωνές-τους,
κάθε μια κι αλιώτικη, και να τις ξανα-
βρίσκεις θάνα: μια τέτοια χαρα, για σένα,
σα νάσουν τυφλος και νάβρισκες επιτέ-
λους την πόρτα για να βγεις απο το δω-
μάτιο που καθόταν και σε περιγελούσαν
οι άλλοι άνθρωποι. Μόνον έτσι, καθώς θα
υψώνεται η μιά-σου και οποιαδήποτε στιγ-
μη πάνω απ' τη ροη του χρόνου για να
σταθει στο πλάι της περασμένης-σου ζωής,
θα μπορούσες να πεις για τον εαυτό-σου
πως «απο τ' αγαπημένα πλάσματα παίρ-
νουμε την ψυχή-τους, για να τους δώσου-
με τη δική μας, την πονεμένη».

Όχι, δε θάνα: ένα βιβλίο για τους πε-
θαμένους ή γι' αυτούς που χάσαμε σε μιαν
απότομη στροφή της ζωής-μας. Γιατι,
εκείνους που αυλάκωσαν βαθια την ασή-
μαντή-μας μνήμη, τους έχουμε κάθε αγή-
συχη στιγμή μπροστα στα μάτια μας, και
η ζωή-μας, ίδια μιαν αχτίδα που σπαρ-
τάρησε στην κόψη ενος κουπιου, μας κά-
νει να πιστεύουμε πως θα τους ξανατα-
μώσουμε στο κάθε γύρισμα του δρόμου.
Όσο για τις άλλες, τις ασήμαντες μορ-
φες, που πρόσπερνούνε βιαστικες την αρ-
ρωστημένη-μας ζωή, έχουμε όλα-μας τα
όνειρα, για να τις ξαναβρούμε. Κ' η πιο
ανάλαφρή-τους αναλαμπη μέσα στο κου-
ρασμένο μυαλό-μας, θα μας κάνει να ξα-

ναφέρουμε κοντά-μας, με αγάπη, τα παιδικά-μας δειλίνα, που γέμιζαν τις σκιερές γωνίες στο μισσοκότεινο δωμάτιο πλήθος πολύχρωμες ανταύγειες: ξεθωριασμένα χαμόγελα, κυματιστοί ήσκιιοι μαλλιών και, ξεχασμένο σε κάποια ανομολόγητη γωνία της ψυχής-μας, ναι, ίσως κάποιο δάκρυ, που δεν πρόφτασε ποτέ-του να φανερωθεί...

Κι' έτσι με βρίσκει η άνοιξη να γράφω για το χαμο μιας γενιάς που με τέτοια γαλάζια φτερά είχε ξεκινήσει για να κατακτήσει, με τη σειρά-της, τον κόσμο. Μα την πρόλαβε πάνω στο ξεκίνημά-της ο πόλεμος, και τη λύγισε. Σκόρπια δω και κει, βλέπεις ακόμα μερικά-της υπολείμματα. Γιατί ήταν μια γενιά που έδωσε πίστη στην ειλικρίνεια και στα αισθήματα. Τώρα πια, ήταν μια πονεμένη, μια γελασμένη γενιά. Η γενιά του σαράντα.

Δεν το γράφω για σένα, αυτο το βιβλίο, αγαπημένη με τα ξανθα μαλλια. Τα μάτια-σου είναι γαλάζια, και γεμάτα φως, και δεν ξέρουν τίποτα απο την πίκρα που πλημμυρίζει τις βραδυνές-μας ώρες. Σα μας βραίνει ο κάθε λόγος που δεν ειπώθηκε, κι' η κάθε μετάνοια για όλα τα όνειρα που δε σκεφτήκαμε να κάνουμε ποτε, κάνει τους πιο κρυφούς-μας λογισμούς να σωμαίνου μαρμαρωμένοι. Κι' ούτε θα καταλάβαινες ποτε την αγωνία των αρρωστημένων αστεριων μιας τροπικής νύχτας, που ξεχύνει τις ανεροπράσινες ικεσίες-της προς τον ουρανο σειρες απο κυματιστα φοινικόκλαδα. Γιατι όλα αυτά είναι τόσο μακρια απο σένα και

τόσο άγνωστα, που τα κοιτας με απορημένα μάτια, σα μια ξαφνισμένη γαζέλλα που ξεχάστηκε μέσα στα νυχτερινά-της πατήματα να κοιτάει τις σκιες των δέντρων της αντικρυνής όχθης να γράφουν σχήματα χωρίς νόημα πάνω στο ασημένιο νερο. Και στα μάτια-σου καθρεφτιζόταν η καλωσύνη, και μέσα-τους έδλεπες το βουβο γαλάζιο ενός σπασμένου ουρανου.

Αλλα το γράφω για σένα, σιωπηλή κόρη της νύχτας, που ήρθες κι ακούμπησες την κουρασμένη-σου θέληση πάνω στα όνειρά μου. Τις στιγμες που το κάθε τι αναλύεται γύρω-μας στην πρώτη-του απλότητα, ο κόσμος ξανοίγεται και γίνεται μια εικόνα θολη και σύντομη συνάμα, πάνω σ' ένα παιγνίδι απο χρωματισμούς σε δυο θέματα — γαλάζιο και κόκκινο σκουρο, χωρις βάθος, μήτε προοπτική: τότε θα μπορούσες ν' ακούσεις, παιδι κι' εσυ μιας άξενης μοίρας, ήρεμα και χωρις καμια ταραχη, την ιστορία μερικων ανθρώπων, που στα όνειρά-τους και στις σκέψεις-τους περσότερο παρα στη ζωή-τους καθρέφτισαν τις προσπάθειες και τον αγώνα μιας εποχής.

Και σε σένα, σκοτεινη κόρη της νύχτας, που τα βλέμματά σου τα ξέσκιζαν συχνες χρυσαφένιες ανταύγειες, και που οι καταγιγίδα ρύθμιζε τα φτερά-της με τους παλμούς της ψυχής-σου, κόρη που ξέρω πως δεν πρόκειται να σε συναντήσω ποτε στη ζωή-μου, χαρίζω τούτες τις σελίδες, μια φωνη παραπάνω ριγμένη στο σκληρο κενο της ίδιας-μας ψυχής...

II

Πάνω απ' όλα τον χαρακτηρίζει ένα βαθυ αίσθημα τιμής, που φαινόταν με την πρώτη ματια τόσο ασυμβίβαστο με τη μεγάλη-του φιλοδοξία και τη θέληση για την επικράτηση. Όμως, όσο τον γνώριζες περσότερο, και φύλλο φύλλο ανακάλυπτες την ατίμητή του ψυχη, έδλεπες πως, όταν τον άφινε ο πυρετος της δράσης, τα μάτια-του χάνανε το ατσάλινό-τους περίδλημα και γινόταν απλα και πονεμένα, ίδια τα μάτια ενός λυπημένου σκυλιου. Και τότες, εκει που περιμένεις έναν άξενο βρά-

χο, κοφτερο κι απότομο, έτοιμο πάντα για άμυνα, έδλεπες άξαφνα ένα ψηλο, θεόρατο δέντρο, κατάμονο στην πράσινη πλαγια ν' αργοσαλεύει τα κλαριά-του στη μουσική του ανέμου, και μ' ένα απλο, μα περήφανο λουλουδι στην κορφή-του.

— Νάναι τάχα προτιμότερο να χαλάσουμε κάτι που μονάχοι μας το φτιάξαμε, ή να καμωθούμε πως φτιάχνουμε κάτι που δε μας ανήκει; »

— Δεν ξέρω...

Είναι ώρες που περισσεύει η σκέψη-

μας, καταστάλαγμα βαρυ για τόσο αδύναμες πλάτες. Τότε κάθεσαι στην πολυθρόνα σου και συλλογιέσαι μέσα στον αέρα που βραίνει ανεπαίσθητα τα κουρασμένα-σου μέλη. κάτι που ξέρεις πως δε θα σου συνέβαινε ποτε... Κ' είναι αυτές οι στιγμες που θάθελες να κρατήσεις για πάντα μέσα-σου, ζωντανες, γιατί είναι εκείνες που σχηματίζουν, όπως σφιχταγκαλιάζονται μια-μια με τη σιωπη, τη ζωή-μας...

Η νύχτα ακουμπούσε το κουρασμένο-της μέτωπο πάνω σε αχνα τζάμια. Ένα άστρο φώτισε πάνω στον ουρανο, την πιο κρυφή-μας ελπίδα, πέφτοντας. Τότε ήταν που με ρώτησε αν πιστεύω στα όνειρα. Κι' όταν του απάντησα χαμογελώντας, σα να ξεχώριζα απο μακριά, πάνω στο γαλάζιο ποτάμι του δρόμου, μιαν αγαπημένη μορφη πως:

— ... είμαστε απο το υλικό που πλάθονται τα όνειρα και η ζωούλα-μας, τυλίγεται στον ύπνο...

με πλησίασε πολυ χλωμός, και με την παράξενη, υγρή-του φωνη, που μέσα-της αντηχούσαν όλα τα δάκρυα που δεν είχε αφήσει να μιλήσουν ποτε, μου διηγήθηκε μιαν ιστορία, απ' αυτές, που δεύτερη φορα δε θα μπορούσαν να ειπωθουν.

Για τον άλλο κόσμο ήταν ένας κατ' αρχην δυναμικός άνθρωπος, που ήξερε πάντα το τι θέλει. Μέσα στο πλήθος απο εμας τους άλλους, που στεκόμαστε ανεργισμένοι ανάμεσα στα γεγονότα που μας ξεπερνούσαν και στη δειλία-μας, που πολλοι την είχαν βαφτίσει σκοπιμότητα, ήταν ο μόνος, που η ιαχή-του θρυμμάτισε τον ουρανο, αμέτρητα κομμάτια αστέρια, και μας πλησίασε μ' εκείνο που πάντα το ευαγγελιζόμαστε, και που δε θαρχόταν ποτε. Έτσι, όπως πέρασε τη ζωή-μας, φτωχη ως τότε σε μεγάλες στιγμες και αποφάσεις, μας ξεκούνησε σαν ένας ορμητικός σίφουνας και μας έδειξε τον πιο σίγουρο και πιο αγωνιόλουστο δρόμο προς τη λύση των όσων μας βασάνιζαν, που περνούσε πάνω απ' την ίδια-μας την ύπαρξη για να μας οδηγήσει σ' αυτο που απο καιρο είχαμε ζητήσει απ' τη ζωή: μιαν άξια και απέριπτη ολοκλήρωση. Και

προχώρησε, μόνος-του, ματώνοντας την κάθε-του ίνα και καταπονώντας το κάθε μόριο της ψυχής-του, με το ίδιο πάντα σφιγμένο χαμόγελο, μεγάλος, πολυ πιο μπροστα απ' όλους εμας, κρατώντας περήφανα μια σημαία που δεν πίστευε πια. Μπροστά-του οι γυναίκες, που δεν ήξεραν τίποτα, κι ούτε μπορούσαν να ξέρουν, μα που καταλάβαιναν τα μυστικά ρεύματα που ορίζουν τη ζωή-μας, τούχαν χαρίσει με την πρώτη-τους ματια όλη-τους την εμπιστοσύνη, γιατί εκείνες, οδηγημένες απο ποιος ξέρει τι διάθεση, ξεχώριζαν στα πρώτα σοβαρεμένα χαρακτηριστικά-του, εκείνο το ανεξιχνίαστο σημάδι της μοίρας, που εμεις τ' άλλα αγόρια δεν το προσέξαμε ποτε.

Και μόνο όπως μας προσπέρασε και χάθηκε μέσα στο φως, καταλάβαμε το ποιος ήταν (ο Γιος του Χρόνου).

Είμαστε μια συντροφια απο παιδια, πολυ ανήσυχα για νάμαστε ευτυχισμένοι. Ο καθένας-μας είχε κλείσει σε κάποιο συρτάρι του γραφείου-του, πλάι στο απαραίτητο πιστόλι, τις ξεθωριασμένες αναμνήσεις της πρώτης-του εποχής. Όλοι-μας είχαμε, στο πολυ κοντινο παρελθον, περάσει μια πίκρα για τον πρώτο-μας έρωτα, πολλοι τον πενθούσαν, ακόμα, και ξεφύλλιζαν προσεχτικά, κάποιο βράδυ, μακρια απο κάθε ανθρώπινη πραγματικότητα, κάτι ανόητα γράμματα γεμάτα με θλιμένα κι ανεπιτήδευτα λόγια... Και τα κορίτσια του κύκλου-μας είχαν, αλλοίμονο, αυτο που οι άνθρωποι ονομάζουν «παρελθόν». Και παρόλο που το κάναμε απο απλη επίδειξη, ίσως να μην παίζαμε με τις λέξεις, σα λέγαμε πως είμαστε παρακμασμένοι. Και μας συνέβαινε ταχτικά να χορεύουμε και να διασκεδάζουμε την προηγούμενη μέρα μιας μεγάλης κι αποφασιστικής συγκέντρωσης στο Πανεπιστήμιο, όπου θα προσπαθούσαμε να κερδίσουμε τις εκλογες του ΤΑΦ ή να προλάβουμε την περιθάψη των βομβοπλήκτων.

Εποχες που ζούσαμε κι αγαπούσαμε έντονα τη ζωή στην κάθε-της εκδήλωση. Ύστερα ήρθαν οι ώρες που... (Ω, πάλι

τα ίδια και τα ίδια και τα ίδια! Κακοταιριασμένες αναμνήσεις, που παθαίνεσαι να τις βάλεις σε μια σειρά, ελεγεία, ψευτορητορισμοί, ανησυχίες! . . . Κ' ύστερα, να συναντας στο δρόμο, μέσα στο πλήθος, έναν άνθρωπο που νάχει το ίδιο βέδισμα ή την ίδια κορμοστασία, κ' η καρδιά-σου ν' αναπηδάει σα να τη χτύπησε κεραυνός, και φορές-φορές να βλέπεις στον ύπνο-σου πως του μιλάς ακόμα, και πως ντρέπεσαι να τον ρωτήσεις: Μα καλά, εσύ δεν έχεις πεθάνει; όπως ντρέπεσαι να ρωτήσεις ένα λυπημένο κορίτσι που κάθεται φρόνιμο σε μια ξε/ασμένη γωνία του γιορταστικού σαλονιού, με τα πόδια-της απίστευτα ακίνητα, απο τι να τόχει πάθει, ή, αν χορεύει. Κι ώρες-ώρες παθαίνεσαι, σα σκέφτεσαι πως δεν θα τον ξαναδεις ποτε πια, κ' έπειτα πάλι πονάς γιατί σου φαίνεται πως κάπου τον διάκρινες, μέσα στο σκοτάδι του ασήμαντού-σου εικοσιτετραώρου. . . Κι ο κύκλος σου δεν έχει κλείσει, κι ο κύκλος σου δεν έχει σπάσει. . . Κύριε, κύριε, τί έτερον είπομι άν. εί μή σιγήσω ;)

Γιατι το κάθε τι σ' αυτό τον κοσμο έχει τη θέση-του, και για όλα έχει ανοιχτη την αγκαλιά-του ο καιρός. Για τον πόνο και για τη χαρά, για το χορο και για το κλάμα, για τη γαλήνη και την απομάκρυνση. Και όλες σ' αυτό τον κοσμο τριγυρνάνε οι στιγμες του ανθρώπου και ξεδιπλώνονται στο πέρασμά-του, ακολουθώντας-τον σα δεύτερη σκία απο τη γέννησή-του ως το θάνατο . . .

Ξαφνιασμένη απο τα επίμονα κουνισματά-μας, η πόρτα παραμέρισε στο τέλος.

. . . Αν χορεύαμε; Υπόκλιση. Ίσως και νάταν; αν πεθαίναμε; Απο ενα ναι ή απο ένα όχι—και πόσα όνειρα δε χώρεσαν ανάμεσά-τους; Ώς τώρα, ίσως, τούτο ήταν η ιστορία των περσότερων απο μας. Η οποιαδήποτε στιγμή στάθηκε μετέωρη, κρατώντας την ανόσα-της, φοβισμένη κι αυτη η ίδια απο τη σημασία που έπαιρνε: Ω, ούτε για το ναι, ούτε για το όχι μας έμελλε τότε πια, μη για την αγωνία, που με

τους άταχτους παλμούς-της γέμιζε το διάστημα που τα χώριζε και που, αργότερα, μάθαμε πως τόλεξαν αιωνιότητα. Γιατι, απο τέτοια χείλη τί θα μπορούσαμε να περιμένουμε, έξω απο ένα ελαφρο και εύθραυστο ναι, για να κρεμάσουμε όλη τη λάμψη της ελπίδας-μας απάνω-του; Πάνω-μας διπλώνε τα φτερά-της η μοίρα. Κι αν πάλι ήταν ένα όχι, μας είχαν μάθει τον τρόπο για να πείσουμε τον εαυτό μας, πως, στο κάτω-κάτω, δεν ήταν ο λόγος παρα για ένα χορο . . .

Μια εύθυμη ομάδα εκδήλωνε σε μια γωνία θριαμβευτικά τις επικούριες απέψεις-της πάνω στη ζωη. Πρωτοστατούσαν ο Δημήτρης Ζέης κ' η Αλεξάνδρα. Υπήρχαν μερικοί που δεν είχαν βρει το κλίμα-τους και γι' αυτο χόρευαν, ακόμα. Μα όλες οι σκιερές γωνίες ήταν κιόλας πιασμένες απο ανθρώπους και λόγια που τα μάντευες να ψιθυρίζονται. «Γιά να μην καίμε τα κιλοβαττ», δικαιολογήθηκε αργότερα κοκκινίζοντας κάποιο αγόρι, σαν μπήκε ο Μάρκος άξαφνα στο δωμάτιο της μουσικής. (Έχει, πλάι στο πιάνο, αργοκουνιόταν ακόμα κάτι ξανθοί βόστρυχοι.—Ίσως -- ποιός ξέρει; . . .) Το κορίτσι, ξαφνιασμένο απο το πολυ φως, έτριβε τα μάτια-του. Χαμογελούσε με κουρασμένη ευδαιμονία. Ένα τέτοιο χαμόγελο που το απαντας να φτερουγίζει καμμία φορά πάνω στο πρόσωπο μιας μαντόνας του Καραβάτζιο, ξεφυλλίζοντας τις αργές-σου ώρες χοντρα βιβλία με εικόνες. Πλάι-της η βιβλιοθήκη κρατούσε τη σκονισμένη-της σοφία βουδη. (Ένα οποιοδήποτε κορίτσι . . . Κ' ύστερα, μήπως θάταν για πρώτη φορά; Κι ο άλλος τί σημασία θα μπορούσε νάχει το ποιός ήταν; Μια γυναίκα . . . Στο βάθος όλες είναι όμοιες. Θα πρέπει να καθήσει να της μιλήσει με διασκεδαστικο ύφος για τις πιο αλλοπρόσαλλες αηδίες του κόσμου. Λίγη φιλολογία, πολλές πετυχημένες κ' έξυπνες pointes, λίγο τίποτα. Κι όταν πια θάρθει η ώρα που θα πρέπει να τις φιλήσεις, θα φροντίσουν να σου προτάξουν όλες την απαραίτητη εικονική-τους αντίσταση. Βγήκε στο χωλλ. Ένα άσημο κορίτσι στήριζε αποκαμωμένα την πλάτη-του πάνω

στον αδιάφορο τοίχο. Μα γιατί δεν έχεις τόση λίγη καλη θέληση; . . . Ο άλλος κούνησε κουρασμένα τις πλάτες-του, τάχα ψυχρα. Τώρα πια . . . ψιθύρισε. Η νύχτα ξεψυχούσε στο πρόσωπό-του. Ο Μάρκος πέρασε προσποιητα βιαστικός. Ω, δε θάθελε με κανένα τρόπο να γινόταν αδιάκριτος. Χαμένες μέσα στο ημίφωτο, παρατήρησε δυο σκιες που χόρευαν σφιχτοπιασμένες. «Ώστε δε με πιστευεις;» αντήχησε ως τ' αυτιά-του μια ερώτηση γελαστη. Δεν μπόρεσε να καταλάβει, μέσα στη σκία, αν ήταν η Ελένη. Μα η φωνη, πάντως, δεν ήταν του Κωστάκη.

Στο σαλόνι βρήκε τη Τζούλια, να κάθεται σκεφτική και κουρασμένη σε μια πολυθρόνα, κ' είχε το ύφος ενός παιδιου που θάθελε να κοιμηθει. Την πλησίασε με λίγη τύψη, γιατί αυτος την είχε πείσει να πει τόσο πολυ, κι άρχισαν να μιλουν για το καθε τι.

(Τώρα, ξέρω το πόσο είναι ανώφελο να προσπαθει κανεις να βρει την αρχικη αιτία για πράματα, που τόσο πολυ τον ξάφνιασαν με το ανάστημά-τους, σε μια δεδομένη στιγμή της ζωής-του. Μόνο που, σαν φτάσεις σ' ένα ωρισμένο σημείο και γυρίσεις να δεις απο πού ξεκίνησες, σε τρομάζει να σκέφτεσαι το μικρο κι αδιόρατο σημάδι της πηγής, που ξεδιπλωσε ένα τέτοιο ποτάμι, που να σε παρασέρνει και σένα, σαν ένα άβουλο κορμο, με την ορμή-του. Έτσι που, αν φορές-φορές μας ξάφνιασαν τα περιστατικά που ορθώθηκαν απειλητικά μπροστά-μας, σιωπηλα και σκληρα, θάπρεπε να σκεφτούμε πως, μια που γίνηκαν και τράνεψαν όλες εκείνες οι αναριθμητες σειρες απο ασήμαντες στιγμες, που τόσο αμετάκλητα σφράγισαν τη ζωή-μας, δε θάπρεπε παρα να περιμένουμε το Μεγάλο Γεγονος . . . Και τότε, ίσως, η επαφή-μας με τον απότομο και κοφτερό-μας πόνο, θα μας φαινόταν πολυ πιο απαλη, απο την αγωνία που αισθανόμαστε σα νιώθουμε να γλυστράνε ένας-ένας, μέσα απο τα δάχτυλά-μας, όλοι εκείνοι οι κόκκοι της κλεψύδρας της ύπαρξής-μας, που αργότερα καταλάβαμε, πώς ήτανε το πιο δικό-μας αίμα . . .)

Το πώς άρχισε κ' εκείνη η ιστορία, κανένας δε θα μπορούσε να το πει. Αργότερα, όταν έγιναν τα πράματα γνωστα, άρχισαν να λένε τα δικά-τους. Μιλούσαν μάλιστα με μιαν επιεικη περιφρόνηση για όποιον δεν ήξερε την υπόθεση ως και στις πιο αντιφατικές-της λεπτομέρειες. Όμως, ούτε κι αυτοι δεν τόχαν παρατηρήσει, στην αρχη-αρχη.

Το γεγονός πάντως είναι ένα: όταν ο Ντίνος Σπηλιόπουλος άφησε, για μια στιγμή, τη συζήτηση με τη Δία, και γύρεψε με τα μάτια τη Μάργα, ο Κίτσος καθόταν κιόλας σε μια σιωπηλη γωνία μαζί-της, και της μιλούσε με φωνη απαλη για τα παιδικά του χρόνια στο Ζάππειο (Κικίμωρα! Κικίμωρα!) και κρατούσε το χέρι-της μέσα στα δικά-του, τ' απελπισμένα.

Ποτε η ώρα δεν ξανάγινε τόσο αργη.

— Τί θα πει: Κικίμωρα;

(Κικίμωρα; Ένα παραμύθι, που κατεβαίνει απλο απο τα ξεχασμένα μυθικά-μας δουνα. Σαν ένας άνεμος που αγγίζει ανάλαφρα τις γαλάζιες σκιές των άστρων, σ' ένα πράσινο λιθάδι, γεμάτο μυστικές φωνες. Μια πεταλούδα ήρθε να ονειρευτει πάνω στο φόρεμα ενός κοριτσιου. Σκορπισμένα τα φύλλα ενός πολύτιμου ημεροδείχτη. Γραμμένο για την ανάμνηση ενός κάποιου πρωινου, με πολυ φως, ίσως με όχι τόση γαλήνη, όση θάπρεπε. Ή μήπως μόνο μια λέξη, Κικίμωρα; — τί θα πει: Κικίμωρα;)

— Α, τίποτα. Μόνο που έτσι με φωνάζανε τ' άλλα παιδια, στο Ζάππειο.

— Μπα; Γιατί;

— Είχαν θυμώσει μαζί-μου και δε με θέλανε πια στα παιχνίδια-τους. Είχανε βαρεθει, λέει, να μ'έχουνε αρχηγο. Θυμάμαι, όταν τελείωναν τα παιχνίδια-τους, μαζευόταν όλα γύρω-μου κύκλω και μου φώναζαν ρυθμικά: Κικίμωρα, Κικίμωρα! . . . κ' έπειτα, έφευγαν.

— Κ' έμενες μόνος;

— Όχι, ήταν κάποιο μικρο κορίτσι, με ξανθα μαλλια, ξέρεις, και μούλεγε: Γιατί δεν πας να παίξεις μαζί-τους; Και της απαντούσα σφιγμένα: Αυτοι θα ξαναρθουνε σε μένα και θα με ξανακάνουν αρχη-

γό-τους, μετανιωμένοι. Εγώ δε θα πάω σ' αυτούς ποτε...

Βέβαια, με τέτοια λόγια, κανείς-μας δε θα μπορούσε να φαντάζει ποτε σ' ένα κορίτσι, ούτε και να το πείσει να τον ερωτεύεται. Και για κείνον που δεν τον ήξερε, θάβναι δύσκολο να καταλάβει πως κήθησαν όλο το βράδυ μαζί, να της διηγείται αναμνήσεις απο την παιδική-του ηλικία. Όμως στον

(Η συνέχεια στο ερχόμενο φύλλο)

Κίτσο, εκείνο που πρόσεχεσ αμέσως και σ' αιχμαλώτιζε, δεν ήταν το νόημα της οποιασδήποτε-του φράσης, μα η ίδια-του η φωνη, που υψωνόταν και χαμηλώνει, χτίζοντας στο άπειρο χιλιάδες αστραφτερα παλάτια, τόνα πιο πολύτιμο απο τ' άλλο, κι όλα κομάτια της δικής-του ψυχης, που τόσο αλογάριαστα τη σπαταλούσε.

Θ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

JULES SUPERVIELLE

ΚΛΥΔΩΝ

Ἐσεῖς πανδοχεῖα καὶ δρόμοι, σεῖς ἐν ἀναπαύλα οὐρανοί,
ἔσεῖς ἐξοχὲς αἰχμάλωτες τῶν μηνῶν καὶ τοῦ χρόνου,
δάση ἀγωνιῶντα πὸν τὸ βροῦν πνίγει
μὲ ξυπνᾶτε τὴ νύχτα γιὰ νὰ μὲ ρωτήσετε.

Νὰ μιὰ λευκὴ πὸν μ' ἀγγίζει μὲ τὸ δάχτυλο

Νὰ ἕνας καταρράχης πὸν μοῦ τραγουδάει σ' αὐτὶ

Ἐνα πωρετιασμένο παραπόταμο τινάζεται μέσ' στὴν καρδιά μου

Ἐν' ἀστὲρι ἀνασηκώνει, μοῦ χαμηλώνει τὰ βλέφαρα

ξέροντας νὰ μ' ἀνακαλύψει ἀνάμεσα σὲ πεθαμένους καὶ ζωντανούς

Ἀκόμη κι ὅταν κρύβομαι μέσα σ' ἕναν ὕπνο χορτασιασμένον

κάτου ἅπ' τὴν ταξιδεύτρα στέγη τοῦ ὄνειρου

Ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν σταματημένων βραδιῶν πὸν ὁ βόνασος διασχίζει

ὡς τοῦτο τὸ προῦτ τοῦ Μαγιοῦ γυρεύοντας ἀκόμα τὴ χαρὰ του

Καὶ πὸν μὲς στὰ ψευδόμενα μάτια μου δὲν εἶναι ἴσως παρὰ ἕνας μῦθος,

ἢ γῆς εἶναι μιὰ ρόκα πὸν γνέθουν φεγγάρι κ' ἥλιος

κ' εἶμαι ἕνα τοπίο φυγαδευμένο ἅπ' τ' ἀδράχια του,

ἕνα κῆμα τῆς θάλασσας πλέοντις ἅπ' τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμηρου

ἀναζητώντας μιὰν ὁμορφὴ ἀχτὴ γιὰ νὰ θροῖζουν τρεῖς χιλιάδες χρόνια.

Ἡ ἀνθρώπινη μνήμη κυλάει στὴν ὑδρόγειο καὶ τὴν κουνουλώνει

φτιάνοντάς της ἕναν αἰσθητὸ οὐρανὸ νευρώδη στὸ ἄπειρο

Μὰ οἱ θόρυβοι σύρριζα εἶναι θεωρημένοι μέσα σ' ὅλη τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου

δὲν ἀκούγεται πιά φωνὴ παρὰ ἕνα χαμόγελο στὴ γραμμὴ τῶν χειλιῶν

καὶ νὰ μόνη στὸν πλανητικὸ δρόμο ἢ καρδιά μας

φλογερὴ σὰν ξύλο ξερὸ ἀνάμεσα σὲ δυὸ ὄρη σιωπῆς

πὸν ἀπάνω της θὰ γκορμιστοῦν στὸ λεπτὸν ἀγέρα τοῦ θανάτου.

Met. E. X. G.

ΨΗΦΙΔΩΤΟ

καὶ πᾶς ψηλὰ μὲ τ' ἀστρουλάκια χάντρες
τοῦ τίποτα ὄρατο κυπαρίσσι.

Καζαντζάκης (Σαίκοπη)

Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω...

Δαυὶδ (ψαλμὸς 62ος)

Στοῦ Μπάρμπα Μήτσου τὴ Σουβιάλα, στὸ ξάγναντο πρὸς τὴ θάλασσα, ἦτανε μαζωμένοι τ' ἀπόγεμα ἐκεῖνο, ὁ Μπάρδακας, ὁ Σκάγιας, ὁ Καμπούρης κι' ὁ Μπάρμπα Μήτσος ὁ Μπινίτσης ὁ ἀρέντης τοῦ σπιτικοῦ. Γύρω ἀπὸ τὸ ξύλινο κοντὸ τραπέζι κουτσοπίνανε τὴ δροσάτη ρετσίνα μὲ μεζὲ χτυπόδι λιαστό, κουβεντιάζανε ὅ,τι λάχει καὶ σφουγγίζανε μὲ τὴν ἀνάστροφη τὰ μουστάκια τους.

Ἀπ' τὸ Μπουγάζι ἐρχόντανε ἡ λαφριά αὔρα· δεξιὰθε στὸν πευκόφυτο λόφο φεγγαβλάγανε οἱ κολόνες τ' ἀρχαίου Ναοῦ, στὴ λάκα ἀνοιγόντανε τὸ χωριὸ μὲ τίς ἐλλῆς, μὲ τοὺς λιακοὺς, μὲ τᾶσπρα ἀνάρια σπίτια καὶ τίς ἀπόμακρες φωνές καὶ τῶρα καταλάγιαζε ἡ θάλασσα, ἢ ζαφερένια θάλασσα, κι' ἀκόμα ἀνοιχτὰ τὸ νησί ἢ Φλέβα κι' ἀπὸ γαλαζόπετρα πελεκητὴ τ' ἀκρωτήρι.

«Τὺ φλες τὸς μούζες κουμπάρε Παναγιῆ· τί νιτερέσσε ἔχω γώ;» εἶπεν ὁ Μπάρμπα Μήτσος· κι' ἀρπάζοντας τὸ κατοστάρι:

«μωρὲ Καρκαουλάνη, μωρὴ Ὁξαποδῶ, ἄει πιᾶστε ἅπ' τὸ σῶμα μωρήγη!...»

Ὁ Βαγγέλης ὁ Καρκαουλάνης κι' ἡ Μαρία τ' Ὁξαποδῶ, τὰ δυὸ παιδιὰ τῆς Ἐλένης τῆς Τηλικοῦς, καθισμένοι στίς πλάκες μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς κάτασπρης χᾶμοκέλας της, τυραννάγανε τὰ γατιά.

Ἀπὸ γερτό, τόσο δά, θολωτὸ παραθύρι, ἔδειχνε τὸ καντήλι νὰ κκίει εἰρηνικὰ στίς ἡμέρες εἰκόνες. Καὶ στὴ γωνία τῆς αὐλῆς, ὁ ἀτβεστωμένος ντενεκὲς μὲ τὸ κλαδί, τὰ δυὸ κλαδιὰ τῆς μαντζουράνας

Τὰ γαλιά, τὰ πλερικά, ἢ κόττα καὶ τὰ κλωσσόπουλα τσιμπάγανε σπυριά πιπί-

ζοντας, κι' ἡ προβατίνα ἀναχάραζε παρέχει στὸ τοιχάρι.

«Μωρὲ Βατζέλη—ὁ νονὸς μωρὲ!» εἶπε τὸ Μαράκι κι' ἀνοιξε τόσο δά τὰ μάτια...

Ἀμέσως τότες τὰ παιδιὰ, σκάσανε χᾶμω τὰ γατιά καὶ γίνανε μπουχός.

... κι' ἴσαμε ὄω τὸ βαλτονέρι τῆς Ζωῆς. Μιὰ κόττα τσιμπήσε ἕνα σπόρο καὶ τὸν ἔχαψε.

Ὅμως ἐκεῖ δά νά, στὸ στενὸ, ἀνάμεσα στοῦ Γιούλου καὶ στοῦ Σφιχτοῦ τὰ σπίτια, ἀνεβαίνοντας τὰ βράχια σκαλιά, ξεπρόβαλε ἡ γαϊδουρίτσα τοῦ παπᾶ κούτσα-κούτσα καὶ πίσωθε ὁ ἴδιος ὁ παπᾶς—λιγνός, μαυριδερός, σφιγμένος μ' ἕνα πέτσινο λουρί, τὸ ρᾶσο του στὴ μέση, τὸ καλιμαῦκι λίγο στὰ στραβά, μὲ μιὰ μικρὴ κεντρώδιτσα στὸ χέρι καὶ γελαστός, ὁ παπᾶ Σπύρος ὁ Γιαννούλης.

— «Ὁρες καλές» χαιρέτησε.

— «Καλῶς τὸν παπᾶ» εἶπεν ὁ μπάρμπα Μήτσος.

Ὁ παπᾶ Σπύρος καπίστρωσε τὸ ζωντανὸ καὶ ζόγωσε χτυπώντας μὲ τὴ βίτσα του τὸ ρᾶσο.

Ἡ ἡγουμένη τῆς μονῆς τῆς Παναγίας, ἔστειλε γραφὴ στὸν παπᾶ Σπύρο τὸ Γιαννούλη νὰ πᾶει νὰ λειτουργήσει. Θὰ πήγαινε ἀπὸ βραδὺς ν' ἀρχίσουνε τὸ «Μεσονυχτικὸ», κι' ἀπὸ κεῖ νὰ μποῦνε στὸν «Ὁρθρὸ» καὶ στὴ «Λειτουργία».

... καὶ ξεκινήσανε τὴν ὥρα πὸν ὁ ἡλῖος ἔγερνε στίς χαλασμένες ἐκκλησιές τῆς Παλιάς Χώρας.

Στὴν ἀρχὴ ἦτανε ἡ μακριὰ Σιγὴ. Τῆς

καπιστράνας τὸ ρυθμικὸ σούριμο στὸ σαμάρι, τὰ στιβάγια στὰ τρόχαλα καὶ τοῦ ζοῦ τὸ μουγγαλητό. Ὁ δρόμος ἀνέβαινε, ἀνέβαινε. Κινᾶνε τὰ πόδια, κινᾶνε κι' οἱ θύμησες. . . κινᾶνε καὶ πᾶνε.

Στὸ μελαψὸ τοῦ πρόσωπο τὰ γένηια του ἦτανε μαῦρα ἀκόμα. Ὅμως εἶχε πολλὰ νὰ θυμηθῆ ὁ παπᾶς.

. . . ἡ ἀπέραντη στέππα χάσκει κάτω-σπρη. Κι' ἡ μυρμηγκιά τῆς ἐλληνικῆς στρατιᾶς παίρνει τὸ δρόμο γιὰ τὴν πατριδα. Τὸ δρόμο μὲ τὰ πόδια. Καὶ ξαφνικά τὸ πρόσταγμα: «ἀναπτύχθητε εἰς!»

Τὸ ἄσπρα στοιχεῖο ξέρασε τίς μαῦρες κουκίδες ποὺ στήν ἀρχὴ ἀθόρυθα, σὰ σὲ μπαμπάκια, κι' ὕστερα μὲ μακρυὸ ποὺ ζύγωνε μπουμπουνητό καὶ βρόντο, μεγαλώσανε, μεγαλώσανε, γινήκανε ἀλόγατα κι' ἀνθρώποι καὶ σπαθιά'.

Οἱ μπαγιονέττες ἑστράφανε μὲ μιᾶς κι' ἄρχισε σκοτωμός.

. . . τὰ σκοτάδια ἀρχίσανε νὰ πέφτουνε στὰ χιόνια, ποὺ ἡ στρατιὰ ἔφτασε στήν ὄχθη ποταμοῦ. Ποταμοῦ πλατύτατου ποὺ κύλαγε ἀργὰ τὰ μουντὰ νερά του. Καὶ κεὶ καθηλώθηκε.

Στὴ νύχτα ποὺ πλάκωνε, ἀνέβαινε ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη μᾶζα τὸ φοβισμένο μουρμουρητό. Καὶ τότε ξέσπασε μυριστόμη ἢ κραυγὴ — «στὸ ποτάμι!».

Σκοτάδι πίσσα. Στὸ βαθὺ ρέμα τοῦ ποταμοῦ, ἑκατοντάδες ἀντρῶν κορμιά, κολυμπᾶνε λαχανιαστά. Ὁ ρόχθος ἀπ' τὸ ρέμα καὶ τοῦ κυμάτου τὸ μουρμουρητό κι' οἱ χιλιάδες ἀνάσες καὶ τὸ γουργουρητό ὄσων πνιγόνταν κι' οἱ βλαστήμιες, γίνοντ' ἕνα κι' ἀνταριάζουσε τὴν ἀδιάφορη Νύχτα.

Ρουμανία . . . στοὺς ἀπέραντους σιτοβολῶνες μαζωμένα τ' ἀπομεινάρια. Ποῖδς μ' ἀμπέχωνο, ποῖδς μὲ σκελέα, μὲ μαντῶα ριγμένο ἄλλος ἢ μὲ κουδέρτα. Ἐκεὶ κι' ἕνας Ἕλληνας στρατηγός. Ἐνας γέρος ἀσπρομούστακος στρατηγός. Τοὺς μιλάει καὶ σφουγγίζει τὰ μάτια του.

«Ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν», λέει.

Μὰ αὐτοὶ δὲν καταλαβαίνουνε τί λέει ὁ γέρος στρατηγός· δὲν καταλαβαίνουνε τίποτα.

Ἡ γαῖδουρίτσα ντίγκι-ντίγκι, ντίγκι-ντίγκι εἶχε κόψει δρόμο τὸν ἀνήφορο ποὺ ὁ παπᾶς γύρισε ἀπ' τὴν Ρουμανία καὶ βρεθήκαμε ψηλάθε.

Κάτωθε ἄπλα τὸ νησί σχεδὸν ἀτόφιο· ὁ ἥλιος, πελώριο πορτοκάλι, βούταγε στὴ δυσμικὴ λουλακιά θάλασσα, ποὺ δυὸ νησάκια ἀντάμα-ἀντάμα πλέανε ἀγάγια στ' ἀπόκοσμα νερά, καὶ πανιὰ σκόρπια βυσινιαὶ καὶ πορτοκαλιὰ καὶ μενεξελιά. Κεῖθε ψηλά ἡ ἀλαφρὴ ὄστρια, ἐρχάμενη ἀπὸ τὴν ἄλλη πᾶντα, καθάλλησε τὸ βουνο καὶ χύθη νὰ μᾶς ἀπαντήση.

«Τῆς Παναγιᾶς τὸ κάθισμα», εἶπε ὁ παπᾶς.

Ἄνεμοστρόβιλος· μιὰ σαϊτιά.

. . . σὲ μικρὸ βορεινὸ ἀκρωτήρι τοῦ νησιοῦ, εἶναι ἡ ἐκκλησιά τῆς Παναγιᾶς τῆς Λιονταρίτισσας, καὶ βόλτα-βόλτα ἡ μονή. Ἀπὸ τὴν Μπαρμπαριά ὡς τὸ Τούνεζι καὶ τ' Ἀλιγέρι τρυγᾶνε τὰ καϊκία τὸ μελᾶτο σφουγγάρι. Τὰ ξωτικά πετράδια, τὸ κίτρινο μαλακὸ χρυσάφι καὶ τὸ ἀτόφιο ἄσῆμι φέρνουνε βόλτα. Φτόνος τοῦ κουρσάρου τῶμορφο νησί.

Ἄμα οἱ βίγλες στὶς ψηλὲς κορφὲς ἀνάψου τίς σημαδιακὲς φωτιές, τρέχει σμπουπόυλος ὁ λαὸς καὶ κλείνεται στὸ κάστρο, στήν παληὰ-Χώρα μὲ τίς σαράντα ἐκκλησιές.

Καὶ κεῖθε βαρᾶνε τὰ ξύλινα σήμαντρα.

Σαχὶν πλάκωσε μὲ μαῦρο φλάμπουρο καὶ πάτησε τὸ νησί.

Ἐπλεξε μοναστήρι κι' ἐκκλησιά στὸ γαῖμα. Τότε σηκώθη ἡ Δέσποινα κι' ἐπήρε τὴν εἰκόνα τῆς νὰ πάη νὰ στήση ἄλλου ἐκκλησιά καὶ μοναστήρι. Στὸ ξάγναντο ψηλά κουράστη. Εὔρηκε βράχο γιὰ

θρονὶ καὶ κάθησε νὰ ξαποστάση. Ἀπὸ κεὶ ἔρριξε τὸ μελαγολικὸ τῆς βλέμμα στὶς θάλασσες ποὺ γαλήνεψαν. Κι' ὕστερα ἐστήριξε τὰ δάχτυλα στὸ βράχο κι' ἐσηκώθη . . .

Στὸ βράχο βλέπεις τώρα δὰ τὰ ἴχνη ἀπὸ τὰ δάχτυλα κι' ἀπὸ τὸ σῶμα.

Τὸ φροδι τοῦ βουνοῦ πατώντας κυκλικὰ, ἀκούσανε βαρόηχα, πολύηχα τροκάνια ἀπ' τὰ κοπάδια καὶ τίς φωνὲς ἀποσταμένες. Στὸν ἀφαλὸ τοῦ νησιοῦ μὲ γύρω κορφὲς κρυμμένα βόλτα, βόλτα τὸ μοναστήρι.

Ἀπ' τὰ βουνά, τοὺς βράχους, τὰ κέδρα καὶ τοὺς σκοίνους στάλαζε ἡ Σιωπή.

Στὸ μικρὸ κελλὶ εἶς σκιὲς ἐγειραν καὶ

γιγαντώθηκαν πελώριες στοὺς τοίχους, στὴ μελιχρὴ φωτιά τοῦ καντηλιοῦ ὅπου φαγώθη τὸ φωμί, ἐλγές, σῦκα ξερὰ καὶ πιώθηκε τὸ κίτρινο κρασί.

. . . σὺν ἔκραξε τὸρνίθι, σάλεψε ἡ λιτανεῖα τῶν Σικιῶν στήν παγωμένη ἐκκλησιά. Σαλέψανε κι' οἱ μικρὲς, χαμένες στὰ σκοτάδια φλόγες τῶν ἀνάρτων καντηλιῶν. Καὶ τῶν ἀγίων οἱ μορφὲς σαλέψανε στὰ βᾶηητα.

Στὸ δάσος τότε ξαφνικά ἐλούφαξε ὁ Γκιώνης καὶ στὰ κλαδιά ἐτρύλησε κελαῖδημα πουλιοῦ.

— «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ἀρθρίζω. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ...».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΤΑΚΗΣ

ΦΡΟΥ-ΦΡΟΥ

(Τριολέτο)

Ἐπάνω στὸ παχὺ χαλί,
ρόδινη φτέφρα, μὲ β' ἐλιά,
ρουμπάνι βᾶτο, ἀπὸ φιλιὰ.

Ἐπάνω στὸ παχὺ χαλί,
πασούμια τριανταφυλλιά,
σὰ δυὸ πουλιὰ σ' ἄγρὸ γυαλί.

Ὡς κῦμα τρέμει στὸ χαλί,
μιὰ φλναρία, ἀπὸ φιλιὰ . . .

ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Προχωρούμε.

Μας ξαναβρίσκουν οι φίλοι-μας ύστερα από δυο μήνες διακοπή του 'Πάλμου'. Θέλαμε η νέα-μας αυτή συνάντηση, που συμπίπτει κιόλας με τη συμπλήρωση ενός χρόνου από την έκδοσή-μας, να προχωρήσει σε κάποιες πραγματοποιήσεις κ' η θέλησή-μας τούτη είναι ίσως η κυριότερη αιτία αυτής της διακοπής.

Εκείνο που κυρίως χαρακτηρίζει την είσοδό-μας στον καινούριο χρόνο, είναι που προχωρούμε χωρίς να σβήνουμε το παρελθόν, κηρύσσοντας με μεγάλα λόγια νέες περιόδους κ' εξαγγέλλοντας ότι ανόητο και φανταχτερό. Η προσπάθειά-μας για τη δημιουργία ενός καθαρά νεανικού περιοδικού, συνάντησε, όπως ήταν φυσικό, άπειρες εκδοτικές δυσκολίες, κι αυτές οι δυσκολίες είναι προπάντων που εμπόδισαν μια πλατεία θεώρηση της πνευματικής-μας ζωής.

Όχι λοιπόν στροφή με υποσχέσεις και υποσχέσεις προς τάχα καινούριους δρόμους, αλλά σταθερά κι ολόενα περισσότερο ενεργητικά θα προχωρήσουμε στον παλιό—εμφανίζοντας ό,τι εκλεχτό μπορεί να δώσει η νέα γενιά κι αντιμετωπίζοντας κάθε άξια ή κιβδηλή παρουσία στα γράμματά-μας.

Ζωντανή Τέχνη.

Μεγάλος σάλαγος ξεσηκώθηκε από την απελευθέρωση και δώθε εξαιτίας της «Ζωντανής Τέχνης». Με τη μαεστρία που τους διακρίνει, οι αργόχολοι κι οι καμποτίνιοι της Τέχνης άρπαξαν το θέμα με κωμικοτραγική σοβαρόφάνεια κι' επιδόθηκαν στο αγαπητό-τους ανακάτεμα των σκουπιδιών, άλλοι από ψυχική κενότητα, άλλοι υπακούοντας σ' υστερόβουλους υπολογισμούς. Όμως, μακριά από τις τυμπανοκρουσίες και τους αλαλαγμούς, στην ήρεμη ώρα της στοχαστικής περιουλλογής, νοιώθει κανένας ότι στ' αλήθεια κάποιο ερωτηματικό περιμένει αναπάντητο σ' αυτό το ζήτημα, κι' ότι, αν είναι δύσκολο, αδύνατο ίσως, να λυθεί, θα πρέπει τουλάχιστον να «τοποθετηθεί» μέσα-μας, έτσι που να είναι των αδυνάτων αδύνατο να το παρασύρουν με τη βοή-τους οι διαφόρου προελεύσεως τεχνικάπληλοι.

Αυτές εδώ οι γραμμές δεν αποπειρώνται καμμία μονομερή λύση. Συναισθάνονται απόλυτα ότι βεβαιωμένες επεμβάσεις στα ζητήμα-

τα της Τέχνης δε χωρούν. Πιστεύουν ότι η ζωή πρέπει να είναι η κυριότερη πηγή δημιουργίας για την Τέχνη. Μα πιστεύουν ακόμα ότι κι' η Τέχνη επιδρά εξίσου στη Ζωή, μια κι' είναι κάτι το ανεξάρτητο απ' αυτή, κάτι το τραγικά ανθρώπινο, μια απόπειρα για δημιουργία Ζωής.

Περάσαμε πέντε μαύρα χρόνια σκλαβιάς κι' αγώνων. Οι καρδιές πονέσαν, κατάλαβαν, θάρρεψαν, ανδρώθηκαν. Βγήκαμε άλλοι άνθρωποι απ' το μεγάλο κακό. Κοιταζόμαστε όλοι απομεινάμε, είμαστε όλοι αιματοβρεμένοι, σέβνουμε στην πλάτη άλλος ένα νεκρό, άλλος ένα γκρεμισμένο σπιτικό, άλλος μια τρίχρονη φυλάκιση. Προσπαθούμε να προσαρμωτούμε στην καινούρια ζωή, να ξεχάσουμε. Είναι όμως αδύνατο. Παντού η αγωνία, το κενό, η αναζήτηση. Και στην Τέχνη φυσικά το ίδιο. Οι άνθρωποι δεν συγκινούνται διαβάζοντας τα παλιά αγαπημένα-τους βιβλία. Μπροστά τους στέκει μια αναιμική Τέχνη που εκστασιάζεται, μια Τέχνη που ενδοσκοπείται από πλήξη, μια Τέχνη που ξεσπά σε υστερικές κραυγές παρακμασμένης αισθανικότητας. Πουθενά ο αγώνας που αυτοί γυρεύουν, το πάθος, η ορμή, η πίστη, η αγάπη για δικαιοσύνη, για εθνικά σαλλίσματα. Και δυσανασχετούν.

Οι κριτικοί, οι «οδηγητές», οι αισθητικοί απαντούν: «Τέχνη δεν υπάρχει σήμερα. Η Τέχνη πρέπει ν' αποχτήσει επαφή με το λαό, πρέπει να μάθει να ενδιαφέρεται γι' αυτά που αγωνιστήκαμε, που πέσαμε. Πρέπει να γίνει ζωντανή Τέχνη!»

Και προχωρούμε: Μέχρι εδώ δε θα είχε κανείς πολλά να τους διορθώσει. Όμως υπάρχει κι' η θέση, υπάρχουν κι' οι συνταγές που αφελέστατα δίνουν, θέλοντας με το τρεμουλιαστό κι' αμαρτωλό χέρι τους να χειραγωγήσουν τον ατίθασσο Πήγασο. Χρειάζεται «εθνική πνοή», «ελληνική ατμόσφαιρα», οι μιν. «Μαζικό στοιχείο» και «κοινωνική αφύπνιση» ζητούν οι άλλοι. Και άλλα πολλά.

Όμως όχι! Η Τέχνη δεν είναι μεγάφωνο, εφημερίδα, προπαγάνδα και ξεσηκωτής του λαού. Η Τέχνη δεν είναι τίποτα απ' ότι οι κύριοι αυτοί νομίζουν. Προς Θεού! Ας αφήσουμε τις προκρούστειες κλίβες και τα στεναδόγματα! Η Τέχνη είναι πρώτ' απ' όλα Ελευθερία. Ελευθερία σκέψης, σύλληψης, ελευθερία δημιουργική. Είναι θεϊκή φωτιά κι' ε-

χει μέσα-της το συμπαντικό στοιχείο, κάτι που χάνεται στο άπειρο, κάτι που φτάνει στο Θεό. Ας αφήσουμε τα προγράμματα! Θα τον βρει μονάχη της το δρόμο σαν το τυφλό νερό στη σκοτεινή γη, που αναβρύζει και που θέλει, κι' όπως θέλει, κι' όταν θέλει. Ας πάσουμε τις φωνές κι' ας κάτσουμε όλοι στο σκαμνί ν' αγωνιστούμε τον αγώνα τον καλό της δημιουργίας, που μόνος μπορεί ν' αποδείξει και να χαράξει δρόμους.

Θα με πούνε αεροβάτη, θα με πούνε ρομαντικό. Ξέρω μονάχα αυτο: Την Τέχνη τη νοιώθουμε δημιουργώντας ή απολαμβάνοντας την ξένη δημιουργία. Όχι διδάσκοντας, προγράφοντας, φωνασκώντας. Αν ο λαός σηκώνει ψηλά στα χέρια το φλογερό αίτημα μιας αληθινά ζωντανής Τέχνης δεν πρέπει πρώτοι εμείς να επιτρέψουμε σ' οποιονδήποτε να το εκμεταλλευτεί για δικούς-του σκοπούς και να δημαγωγήσει αισχρά. Ο πόλεμος άνοιξε τα μάτια σ' όλους-μας. Είμαστε αποφασισμένοι να μην τα ξανακλείσουμε ποτέ πια, μπροστά στους λογίων-λογίων υπνωτιστές. Την Τέχνη τη θέλουμε πραγματικά δική-μας, όλων-μας, τη ζωντανή Τέχνη που είναι και γη κι' ουρανός, και χόμα κι' αστέρια, και πόνος και χαρά και προπάντων μια τραγική προσπάθεια του ανθρώπου για επιβίωση.

Γ. ΣΤ.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

Γενικές σκέψεις.

Από τότε που ο Κινηματογράφος αναγνωρίστηκε σαν Τέχνη, ακολουθείται δυο δρόμους: το δρόμο των καινούριων προσανατολισμών και δυνατότητων και το δρόμο της παράδοσης.

Ο πρώτος είναι κυρίως «θεωρητικός» δρόμος, δρόμος αναζητήσεων και δοκιμών, έξω από καθιερωμένους τύπους και στα πλαίσια της αληθινής κινηματογραφικής Τέχνης. Τον χαράξανε και τον ακολουθούν άνθρωποι, που πονάνε για τον Κινηματογράφο, που ξέρουνε πού βρίσκεται η κινηματογραφική αλήθεια: Ένα σενάριο με γενικό ενδιαφέρον και εκτέλεση κινηματογραφική, σύμφωνα με το χαρακτήρα του Κινηματογράφου. Από καιρο σε καιρο πέφτει ανάμεσά μας κάποιο έργο διαφορετικό απ' τα πλήθος άλλα γύρω-μας, δημιουργία αυτής της τάσης. Συνήθως περνάει απαρατήρητο ή απασχολεί έναν μικρό κύκλο «ειδικών», ή, σπανιότερα, αφού προκαλέσει ένα δυνατό σάλο, χάνεται μες στο πλήθος των φτηνων δημιουργιών. «Η Τέχνη της Κίνησης, της Φωτογραφίας, ο αρμονικός συνδυασμός 'Ηχου και Κίνησης» (τελευταία και Χρώματος)—είναι βέβαια όμορφα λόγια, γνωστά λίγο-πολύ στον καθένα. Μα η πραγματοποίησή είναι

διαφορετική—ασήμαντες ταινίες μιας άφθονης μα φτηνής παραγωγής. Θάλεγε κανείς πως αυτό οφείλεται σε αδυναμία του Κινηματογράφου ν' ανταποκριθεί στις θεωρητικές απαιτήσεις. Δεν το πιστεύουμε. Υπάρχουνε φιλμ—λίγα είναι αλήθεια—που μας βεβαιώνουν για το αντίθετο. Σ' αυτά βλέπει καθαρά κανένας την προσπάθεια να βρει ο Κινηματογράφος τον εαυτό του. Ο Κινηματογράφος είναι κυρίως η ποίηση της Φωτογραφίας και της Κίνησης, της φωτογραφημένης Κίνησης αν θέλετε, η έκφραση των πιο λεπτών συναισθημάτων, των πιο σύνθετων ψυχικών καταστάσεων με φωτογραφία και κίνηση. Κι' επειδή βέβαια η πολυσύνθετη και τρικυμισμένη εποχή μας έχει απομακρυνθεί από τη μονομέρεια της έκφρασης (η πρωτόγονη έκφραση ήταν απλή, η συνεχής εξέλιξη δημιουργήσε διαδοχικά καινούρια εκφραστικά μέσα, ώστε σήμερα να έχουμε φτάσει σε μια σύνθετη έκφραση), ο Κινηματογράφος, πραγματοποιώντας τη «Σύνθετη Έκφραση», μεταχειρίζεται και όλα τ' άλλα εκφραστικά μέσα, σαν επικουρικά της Κίνησης ή, καλλίτερα, αρμονισμένα με την Κίνηση, που αποτελεί το κυρίως αντικείμενό-του. Ο δρόμος υστος είναι βέβαια δύσκολος, μα ο Κινηματογράφος έχει όλες τις δυνατότητες να πετύχει. Δεν είναι αδυναμία αυτο που τον κάνει να τρέπεται άλλου, στις εύκολες κατακτήσεις.

Ο Κινηματογράφος στα πρώτα-τους βήματα, από την απλή αναπαράσταση μιας κίνησης ίσαμε τις λαμπερές ταινίες των... 3 λεπτών, ήτανε ένα οπτικό παιχνίδι, κι' έτσι όλοι τον θεωρούσανε. Αυτον το χαρακτήρα τότε διατήρησε στην κατοπινή-του εξέλιξη, όπου ο κόσμος ενδιαφερότανε περισσότερο για το θαυμαστό κατόρθωμα της «αναπαραγωγής» της κίνησης (οποιασδήποτε κίνησης) και καθόλου, ή ελάχιστα, για το περιεχόμενο της ταινίας. Με τις ατέλειες μάλιστα της κινηματογραφικής μηχανής, στην οθόνη έβλεπες γελοιοποίηση της κίνησης, πράγμα που κυρίως έγινε αφορμή να επικρατήσει στον κινηματογράφο η γκροτέσκα φάρσα, αυτά τα νευρόσπαστα με τις κωμικές κινήσεις, τα μεγάλα μουστάκια και το φριχτό μακιγιάρισμα, που μας απασχολούσαν με τις απίθανες όσο κι' ανόητες περιπέτειές-τους σε δέκα, είκοσι και τριάντα πράξεις! Έτσι ο Κινηματογράφος απευθύνθηκε ευθες εξαρχής στα κατώτερα γούστα, απόκτησε όμως σύγκαιρα την αγάπη της πλατείας λαϊκής μάζας. Εξαιτίας της έλλειψης των μέσων, εξαιτίας αντικειμενικής αδυναμίας ο Κινηματογράφος αναγκάστηκε να μείνει για καιρό έξω από τα όρια της Τέχνης. Όμως και μετα και σήμερα, που ο Κινηματογράφος απόκτησε τελειότατα μέσα, που του δίνουν απεριόριστες δυνατότητες, τον βαραινεί αυτή η αναγκαστικά κακή παράδοση. Ενώ θάπρεπε, διατηρώντας τη λαϊκή του βάση (στοιχείο πάντοτε δύναμης στην Τέχνη), να προχωρήσει παρα-

σύροντας στην άνοδό-του τη μάζα (το παράδειγμα του θεάτρου θάπρεπε να του σταθεί οδηγός), ο Κινηματογράφος «άγεται και φέρεται» από τις ταπεινές επιθυμίες ενός αμφίβολου κοινού. Θα μου πείτε : «Ο κόσμος τότε γιατί εξακολουθεί να ηγαίνει και να γεμίζει κάθε βράδυ όλους τους κινητογράφους, που παίζουν βέβαια τέτοια έργα ;» Θ' απαντούσα : «Ο κόσμος γεμίζει και τα θέατρα, μα όταν τα έργα είναι αξίας. Ως προς το θέατρο, ο κόσμος έχει βρει το ορθό αισθητήριο, δεν τονε γελάει κανείς—έχει δη μι ο υ ρ γ η θει η πα ράδοση. Ο Κινηματογράφος, σαν καινούργια Τέχνη με κακή παράδοση, γελάει το κοινό—αυτό δε σημαίνει ότι ο κόσμος θα πάψει να ηγαίνει όταν ο Κινηματογράφος βρει το σωστό δρόμο, κάθε άλλο μάλιστα». Ότι συμβαίνει με το Θέατρο νομίζουμε πως θα συμβεί και με τον Κινηματογράφο. Πάλι στις σοβαρές, στις μεγάλες δημιουργίες (που τότε βέβαια θ' αποτελούσε τον κανόνα) θα υπάρχουν και τα εργάκια του happy end, αυτά που όπως και τα ανάλογα του Θεάτρου τα ξεχνάει κανείς την άλλη μέρα.

Ιδιάζουσα είναι η θέση του σκηνοθέτη στον κινηματογράφο. Είναι γενικά παραδεχτό πως αυτός είναι ο κύριος παράγοντας (καλλιτεχνικός) στη δημιουργία μιας ταινίας—ο δημιουργός. Πώς όμως εργάζεται ο κινηματογραφικός Σκηνοθέτης ; Η πιο βασική προϋπόθεση της Τέχνης είναι η ελευθερία, η ανεξαρτησία του δημιουργού : Ο καλλιτέχνης, με τ' ανάλογα σε κάθε Τέχνη μέσα στη διάθεσή του, να δίνει μ' απόλυτη ελευθερία άμεση έκφραση στις εμπνεύσεις-του. Έδω αρχίζει το δράμα του Σκηνοθέτη του Κινηματογράφου. Πρώτα-πρώτα επεμβαίνει ο Επιχειρηματίας—στοιχείο βέβαια αντικαλλιτεχνικό—που ορίζει τα πλαίσια της παραγωγής. Μέσα σ' αυτά πρέπει να δουλέψει ο Σκηνοθέτης, και μ' ελευθερία βέβαια σχετική. Ακολουθεί μετά ο καταμερισμός της εργασίας. Ο Σκηνοθέτης του Κινηματογράφου δεν εξουσιάζει άμεσα τα μέσα της Τέχνης-του. Προσπαθεί να εναρμονίσει τη δουλία ενός πλήθους «ειδικών», για να «συνθέσει» κυριολεκτικά το φιλμ. Σκεφτείτε πόσων προσώπων η επιμέρους εργασία χρειάζεται—από το σεναρίστα ως τον οπερατέρ και το σκηνογράφο, κι' απ' τους άπειρους ειδικούς μηχανικούς (ήχου, φωτός κλπ.) ως τους ηθοποιούς. Είναι φυσικό η εμπνευση του Σκηνοθέτη που έστι με τρόπο έμμεσο—περνώντας από πλήθος πρόσωπα—θα βρει έκφραση, να μην έχει την ομορφιά και την αγνότητα της σύλληψης (αν δεν έχει, στο μεταξύ, τελείως παραμορφωθεί). Αυτή η πραγματικότητα απαιτεί από τον κινηματογραφικό Σκηνοθέτη πολλά προσόντα και βαρείες υποχρεώσεις. Ο Κινηματογράφος χρειάζεται τον Υπερσκηνοθέτη, αυτόν που θα συγκεντρώνει όλες τις ικανότητες, που θα είναι και σεναρίστας και

ποιητής και μηχανικός και μουσικός ακόμη. Τον Υπερσκηνοθέτη που θα μπορεί να δίνει άμεσα ζωή στη σύλληψή-του.

ΝΤ. ΖΗΡΩΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ

Γιώργου Σεφέρη : «Δοκιμές».

Ο Σεφέρης είναι ο αγαπημένος σύντροφος των πρώτων σκιρτημάτων της αισθαντικότητας-μας, ο σπάνιος παραστάτης και δάσκαλος, ο ποιητής. Μας είναι ολωσδιόλου αδύνατο να τον κρίνουμε ψύχραιμα, με το αναγκαίο προσεχτικό ζύγισμα, γιατί μέσα-μας ηχει υποβλητική, βαρεία, δυναστική, η φωνή-του, που σπάει κάθε ισορροπία και μεθοδολογία. Η φωνή του «Τετράδιου», του «Ημερολογίου», των «Ποιημάτων». Θα είναι δύσκολο να ξεστομίσουμε ότιδήποτε άλλο εκτός από λόγια αγάπης κι' αφοσίωσης. Ο Σεφέρης όμως των «Δοκιμών» μας παρουσιάζεται αλλοιώτικος. Παύει να είναι μονάχα ένας πολύτιμος σύντροφος, γίνεται περισσότερο δάσκαλος, οδηγός. Μας δίνει την ευκαιρία να σκεφτούμε ψυχραιμότερα, να ψηλαφήσουμε με την ησυχία-μας, να θαυμάσουμε τις ικανότητές του και να του βρούμε τέλος ψεγάδια, για πρώτη φορά.

Οι «Δοκιμές» είναι άρθρα και διαλέξεις, γραμμένα όλα ανάμεσα στα 1936 και στα 1944, οχτώ χρονών δουλειά. Κι' ο Σεφέρης, χωρίς να παύει να είναι ποιητής, — κι' όπως παρακάτω θα πω, είναι περισσότερο απ' ότι πρέπει, — μεταμορφώνεται για την περίπτωση : αποδεικνύει, εκθέτει, συστηματοποιεί, κατατάσσει. Μας ξαφνιάζει με τις παρατηρήσεις-του και πιο πολύ με τα συμπεράσματά του. Μέχρις ένα σημείο τον παρακολουθούμε άνετα, ύστερα ξαφνικά χάνουμε το νήμα της σκέψης-του, ξαναγυρνούμε πίσω για να τον συναντήσουμε και πάλι προχωρούμε, με κόπο, προσεχτικά. Πολλές φορές κουραζόμαστε. Αλλ' όταν μαζί-του τελειώσουμε ένα συλλογισμό, μιαν ανάλυση, γυρνούμε ν' αναμετρήσουμε το δρόμο που κάναμε και ξαφνιαζόμαστε απ' το πρωτοείδωτο της άποψης, απ' τη διαύγεια του περιγύρου. Σα να πέρασε κάποιο μαγικό χέρι και καθάρισε όλες τις ομίχλες κι' όλα τα σύννεφα. Γιατί ο Σεφέρης έχει το μεγάλο προτέρημα της διείσδυσης. Ξέρει να βρίσκει πάντα σαν καλό λαγωνικό το σωστό μονοπάτι — κι' αν δεν τόβρει δε διστάζει να προχωρεί πάνω από λόχμες κι' αγκάθια — και να μας οδηγεί ολόοισια στο τέρμα, έκπληκτους. Κεφαλαιώδες προτέρημα ! Δε μπορώ να εξετάσω σ'όλη-τους την έκταση τ' άπειρα τέτοια παραδείγματα απ' το βιβλίο-του. Θ' αναφέρω μονάχα γενικά : Τα δύο του άρθρα για τον Κάλβο, που με τέτοιες παρατηρήσεις και διεισδύσεις καταφέρνει στο τέλος να μας προβάλλει στα μά-

τια έναν Κάλβο ολοκαίνουργο, λαμπερό, άγνωστο. Το Μακρυγιάννη, το μεγάλο αυτό άγνωστο της νεοελληνικής ιστορίας, που μας επιβάλλεται σα γνήσιος αφηγητής και σαν ηθική φυσιογνωμία, χάρις σε σαράντα μόλις τέτοιες σελίδες του Σεφέρη, προχειρογραμμένες μάλιστα (κατά την ομολογία του ίδιου). Την «Ελληνική Γλώσσα» όπου υπάρχουν αποκαλυπτικές σκέψεις πάνω στο βασικό πρόβλημα της γλώσσας. Και το «Διάλογο πάνω στην ποίηση», μαζί με το «Μονόλογο» που ακολουθεί, που ανοίγουν διάπλατα τα παράθυρα για το μελετητή στον ήλιο της θείκης ελπίδας που είναι η ποίηση και στον αέρα της δημιουργικής έρευνας.

Κι' όμως κάτι λείπει απ' όλη αυτή τη δουλειά για να μας κάνει αδιάστατα θαυμαστές. Βασική είναι κάποια έλλειψη συνοχής, κάποια απουσία συνδέσμου. Το πεζό του Σεφέρη τραβάει σε μάκρος δίχως να κρατάει μια μόνιμη πορεία, είναι ασπόνδυλο. Συχνά ανοίγουν μεγάλες παρενθέσεις που αργούν να κλείσουν και προκαλούν σύγχυση στον αναγνώστη. Μα προπάντων κάτι άλλο είναι το σοβαρότερο. Είναι το ίδιο το μεγάλο προτέρημα του Σεφέρη που από κάποια άποψη κι' από ένα σημείο και πέρα καταντάει ελάττωμα. Όπως και παραπάνω είπα, και στο πεζό ο Σεφέρης δεν παύει να είναι ποιητής. Σε βαθμό μάλιστα που καταντάει επικίνδυνο για την αξία του στοχασμού του, ιδίως εκεί που θα του χρειάζοταν να παρουσιαστεί κάπως πιο συγκροτημένος και συστηματικός για να πηδήσει ένα εμπόδιο ή να λύσει ένα πρόβλημα μ' όλους τους κανονισμούς. Είναι, τονίζω, ποιητής και συχνά ξεχνα ότι πρέπει να κρατεί κάποια τάξη, κάποιο ειρμό, ξεχνα ότι πρέπει ν' αποδείξει μ' αληθοφάνεια, ότι πρέπει όχι μονάχα αυτός να καταλάβει, αλλά κι' ο αναγνώστης που όσο κι' αν είναι καλλιεργημένος, φυσικό είναι να βρεθεί κάπως απροετοίμαστος και να μην πειστεί από τις ποιητικές του ακροβασίες. Είναι το παράδειγμα του ναυτικού που και στην ξηρα ακόμα διατηρεί το βηματισμό του καραβιού, το βηματισμό που του επιβάλλει το μεγάλο θαλάσσιο κύμα. Πράγμα φυσικό ίσως, αναπόφευχτο σωστότερα, μα γι' αυτό όχι λιγότερο αξιολογικό στην περίπτωση μας.

**

Τάκη Δάνα : «Χωρίς Τίτλο», νουβέλα. Σόφης Καζάξη : «Ο Μαύρος Άνθρωπος», διηγήματα. Κώστα Παπαπάνου : «Η γυναίκα που πέρασε με τα κόκκινα», διηγήματα.

Άλλοτε το τύπωμα ενός ασήμαντου βιβλίου ήταν κάτι που περνούσε ολότελα απαρατήρητο και δε σήκωνε φωνές διαμαρτυρίας παραπάνια. Από το «άλλοτε» όμως αυτό μας χωρίζουν πιο χρόνια κομογονίας και, μαζί με

τόσα άλλα καθιερωμένα, ανατράπηκε κι' η στάση-μας απέναντι στα βιβλία αυτά. Οι μεγάλοι αγώνες κι' οι δύσκολες στιγμές χαρίζουν στον άνθρωπο το στοχασμό και την εμπειρία, δυο όπλα σημαντικότερα στο πεδίο της Τέχνης. Είναι, λοιπόν, απόλυτα αδικαιολόγητη σήμερα η εμφάνιση βιβλίων που φανερώνουν ελαφρότητα, προχειρότητα και ασηματολογία σε τέτοιο βαθμό όπως τα σημερινά-μας υπο κρίνιν.

Στη νουβέλα του κ. Δάνα επιστρατεύα όλη την καλή-μου διάθεση για ν' ανακαλύψω ένα, έστω, προτέρημα μα δεν τα κατάφερα. Ολόκληρο το βιβλίο — το τρίτο που τυπώνει ο συγγραφέας — είναι ένα περιφημο δείγμα πολυλογίας, κυλά δίχως καμια υπολογισιμη υπόθεση, δίχως αληθινό παλμό, δίχως μια λογοτεχνικά σωστή φράση. Λυπάμαι πολύ, κατάκαρδα, για όσα λέω, είναι όμως η γυμνή αλήθεια, όπως τουλάχιστο τη νοιώθω εγώ. Κι' ύστερα εκείνες οι διακοσμητικές σκέψεις για την φιλοσοφία, όλη εκείνη η αλχημεία κι' η σοβαροφάνεια είναι πράγματα το λιγότερο αστεία.

Οι τριάντα σελιδοϋλες της δ. Καζάξη είναι ένα ανεκτό πρωτόλειο. Αισθήματα αγανάκτησης όχι, δε φέρνει. Χωρίς να έχει μεγάλες απαιτήσεις, χωρίς να φτάνει στο αληθινό νόημα της Τέχνης, έχει το αφάνταστο προτέρημα να μην ενοχλεί. Το πρώτο κομμάτι του βιβλίου, το πεζό «Δυο Χέρια» είναι εξεζητημένο, φτιαχτό, το σοβαρότερο όμως σα σύλληψη και σαν εκτέλεση. Η «Απάντηση σ' ένα γράμμα» κοινοτοπική, κατάλληλη για το «Θησαυρο». Ο «Μαύρος Άνθρωπος», τέλος, πεζό εντελώς παιδικό, έχει συχνά μιαν ανάλαφρη χάρη δίχως να ξεφεύγει όμως δυστυχώς από τα βρόχια του εξεζητημένου. Η φράση της δ. Καζάξη είναι γενικά στρωμένη, δε συναντούμε φραστικές ανωμαλίες. Συχνά σπιθίζει μια ξαφνιαστική παρατήρηση. Μα η στάχτη είναι πολύ περισσότερη. Προμήνυμα αληθινής Τέχνης πούθενά !

Το βιβλίο του κ. Παπαπάνου παρουσιάζεται μ' αξιώσεις (χτυπητός τίτλος, ακόμη πιο χτυπητό εξώφυλλο). Κι' όμως απ' την πρώτη κι' όλες σελίδα βεβαιώνεται ότι και πάλι σε περιμένει η απογοήτευση. Κακές φράσεις, μονότονη έκφραση, κοινοτοπία — η προφυλακή. Κι' έπονται όσο προχωρεί το διάβασμα : η άξεστη εξιστόρηση, η ατζαμοσύνη στη σύνθεση. Μια γενική εντύπωση τριμμένου κουστουμιού, μούχλας. Φράσεις, αποσπάσματα, διηγήματα ολόκληρα, ξεθαμμένα όπως-όπως από το σεντούκι της αμαρτωλής και ξεχασμένης Ηθογραφίας. Η λέξη θαμπή, το επίθετο πλαδαρό, η φράση σκουριασμένη. Πούθενά η μαγική απόχρωση, η πειστική ευλυγισία. Πανταυ μια ουδέτερη μονοτονία απουσίας, κάτι το νεκρό.

**

Αλέξ. Μπλοκ: «Οι Δώδεκα», ποίημα. Μετάφραση απ' τα ρωσικά Πέτρου Κολακλίδη.

Δεν τυχαίνει να είμαι απ' τους φανατικούς οπαδούς της ηρωικής ποίησης, όμως οφείλω ν' αναγνωρίσω ότι ο Μπλοκ στους «Δώδεκα» του με τη λιτή εμφάνιση λιγιστών — μα πολυδουλεμένων — στίχων, κατορθώνει, διατηρώντας στο ποίημά του την απλότητα και τη μεγαλοπρέπεια — ο στίχος του είναι το βάδιμα ενός μουζικού πάνω στη ρούσικη στέππα, — απαραίτητες για το θέμα του, κατορθώνει, λοιπόν, να υποβάλει εναργέστατα μια φουρτουνιασμένη εποχή. Οι βουροπελέκητοι στίχοι του μπλέκουν το συγκλονιστικό λυρισμό με τη χυδαιότερη πραγματικότητα (τα λόγια μιας πόρνης, τις βροσιές ενός φαντάρου), κι' απ' την παράδοξη αυτή ένωση ξεπροβάλλει, αληθινή, η ρωσική ψυχή. Η μετάφραση του κ. Πέτρου Κολακλίδη υπερβολικά δουλεμένη, θάλεγε κανείς με «μεράκι», είναι γραμμένη σε λαγερή, σπαρταριστή γλώσσα, όπως ταιριάζει στο ποίημα. Η προσπάθεια όμως ν' αποδοθεί ο στίχος με μέτρο και ρίμα με κρατά δισταχτικό. Θα προτιμούσα μια μετάφραση πεζότερη ίσως μα πιο πιστή στο πρωτότυπο, όσο μπορεί κοντύτερα στη φωνή του ποιητή.

Γ. ΣΤ.

Γ. Βουγιουκλάκη: *Το Ευαγγέλιο κατά τον Ιωάννη*, μετάφραση.

Αν λοιπόν κανένας ήταν υποχρεωμένος να κρίνει το πρωτότυπο απ' τη μετάφραση, φοβάμαι πως θα σχημάτιζε όχι ενθουσιαστική ιδέα. Το έργο μοιάζει αδέξιο και απλοϊκό, και πολύ γρήγορα καταντάει ανιαρό για τον αναγνώστη του.

Ωστόσο η μετάφραση επιγράφεται λογοτεχνική. Αλλά, καμια ποίηση, πουθενά η υποβλητικότητα που αναδίνει ο ιερός λόγος — το πνεύμα των Ευαγγελίων χάνεται σ' έναν αδέξια απλοϊκό τόνο.

Φαντάζομαι πως ένας καθυστερημένος θα έβρισκε εύκολο πάτημα πως τάχα φταίει η γλώσσα του λαού, που δεν μπορεί ν' αποδώσει την επισημότητα ενός θρησκευτικού κειμένου.

Μα είναι ανάγκη ο μεταφραστής να μπορεί να συλλάβει το ύφος του κειμένου, και, όχι μονάχα αυτό: Να μπορεί να τ' αποδώσει ανάλογα...

Στην περιπτώσή μας όμως, η καλή θέληση του μεταφραστή φαίνεται πως έμεινε αβοήθητη, ώστε να μην μπορέσει να τον οδηγήσει σε ικανοποιητικό αποτέλεσμα.

Γιατί, δεν αρκεί μια πιστή κατα λέξη μετάφραση, κι αν ακόμα αυτή είναι ορθή (πράμα που μπορεί να δει κανένας πως δε συμβαίνει πάντοτε). Έτσι, δημιουργείται ασάφεια εκεί που στο κείμενο δεν υπάρχει, ενώ όπου στο ίδιο το κείμενο το νόημα είναι σκοτεινό,

η μετάφραση μεταγλωττίζοντας πιστά, καταφέρει να του αφαιρέσει κάθε προέκταση και η ασάφεια καταντάει πια αδιέξοδη.

Α. Μ.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΙΝΟΥΜΕ

Κώστα Παπακώλου: *Η γυναίκα που πέρασε με τα κόκκινα*. Αθήνα.

Νίκ. Κ. Παπαρρόδου: *Συμβολή για τη διαμόρφωση της μεταπολεμικής νοοτροπίας*. Αθήνα, Απρίλιος 1945.

Γ. Βουγιουκλάκη: *Το Ευαγγέλιο κατά Ιωάννη*, λογοτεχνική μετάφραση. Αθήνα, 1945.

Άλκη Κωτσάκη: *Αποστάτες*. Αθήνα, 1945.

(Τα παραπάνω βιβλία κυκλοφορούν από το Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας).

Σόφης Καζάζη: *Ο μαύρος άνθρωπος*. Αθήνα.

Γιώργου Σεφέρη: *Δοκίμες*.

Κώστα Κοφινιώτη: *Στάλινγκραντ*. Αθήνα, 1945.

Θανάση Πετσάλη: *Πέρα στη θάλασσα*. Αθήνα, 1941.

Χαραυγή, τεύχος 7, με συνεργασίες Ηρα κλη Θ. Μάλλωση, Γιάννη Π. Καράγιωργα, Πέτρου Αγγέλου κτλ., σημειώματα, κριτική Θεάτρου και άλλα.

Λογοτεχνία, μηνιαία έκδοση Γραμμάτων, φύλλο 1, Μάης 1945, με συνεργασίες Γιάννη Ρίτσου, Β. Λαυράδα, Νικ. Βρετιάκου, Μέλπω Αξιώτη, Γιάννη Καρομήτσου κτλ., σημειώματα και έναν 'απολογισμό' για τα περιοδικά των νέων στα χρόνια της κατοχής.

Αιγαίο, φύλλο των νέων ποιητών, 1, Ιούνιος 1945, με συνεργασίες Robert Levesque, Λίνας Βλάχου, Λύντιας Γεωργούλη, Φαίδρου Μπαρλα, Νίκου Φωκα, Έφης Καψάλη, σημειώματα, κριτική Κινηματογράφου κτλ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Η νέα μας προσπάθεια, που μεγάλο της μέρος ανήκει στην απόφασή μας να λείψει πια κάθε επιείκεια μέσα στις σελίδες αυτές, μας υποχρεώνει να μην απαντήσουμε σήμερα στους άγνωστους φίλους που μας έστειλαν τις συνεργασίες τους για να τις διαβάσουμε. Αν δεν υπηρετήσαμε τη συμβατικότητα ποτε, είναι ωστόσο αλήθεια ότι τα κριτήρια που θα μεταχειριζόμαστε δε θα είναι όμοια μ' εκείνα που οι αναγνώστες μας υπολόγιζαν. Θα τους ευχαριστήσουμε μόνο, λοιπόν, για την εμπιστοσύνη που μας χαρίζουν και για την αγάπη με την οποία μας περιβάλλουν, μην ξεχνώντας ποτε να μας πούνε με ειλικρίνεια και τις γνώμες τους για την πορεία του περιοδικού μας και θα περιμένουμε σύντομα καινούρια επαφή μαζί τους.

ΙΚΑΡΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΒΟΥΛΗΣ 4 — ΑΘΗΝΑ — Τηλ. 25 152

ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γ. ΒΕΛΤΕΡ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

1917 - 1936

Γ. ΣΚΟΤΡΙΩΤΗ

ΤΟ ΣΟΒΙΕΤΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1936

ΚΟΣΜΑ ΠΟΛΙΤΗ

ΤΟ ΓΥΡΙ

Μυθιστόρημα

ΑΙΜ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΥ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο'ΝΗΛ

'Η ζωή του. 'Η πίστη του. Τό έργο του.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

ΔΟΚΙΜΙΟ

ΒΕΡΚΟΡ

Η ΣΙΩΠΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

'Η αντίσταση της Γαλλίας στο Γερμανό κατακτητή.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ■ Κ. ΤΑΝΤΗ ■ ΒΟΥΛΗΣ 4

ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΞΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ